

УДК 821.161.2.09:[94:326](477)"18/19"

В. Сергєєва

ПРОБЛЕМА ОТОТОЖНЕННЯ ПОНЕВОЛЕНОЇ ЛЮДИНИ ІЗ СОБАКОЮ НА ЛАНЦЮГУ У ТВОРЧОСТІ ПАНАСА МИРНОГО

Анотація

У статті було застосовано метод тематичної критики Жана-Поля Вебера до текстів Панаса Мирного. Цей аналіз допоміг виявити ключову тему творчості письменника – «повійність» (або засадничу відсутність дому як безпечного простору), що здебільшого проявляється в повторюваних образах покинутої й недоглянутої хати та поневоленого собаки, якого посадили на цеп. Образ пса на ланцюгу є важливою метафорою кріпацтва в текстах Панаса Мирного – таким чином оприявнюється схожість кріпака, як людини уярмленої, і безправної тварини.

Ключові слова: *Панас Мирний, тематична критика, кріпацтво, рабство, ланцюги, собака.*

Serhieieva V. THE PROBLEM OF IDENTIFYING AN ENSLAVED PERSON WITH A CHAINED DOG IN THE WORKS OF PANAS MYRNYI

Abstract

The article is an attempt to apply Jean-Paul Weber's method of thematic criticism to the prose of the Ukrainian realist writer Panas Myrnyi. This investigation helped to reveal the writer's theme – “poviiinist” (the fundamental absence of home as a safe space), which manifests itself in two main modulations: the images of an abandoned and ruined house and a chained dog.

DOI: <https://doi.org/10.34142/2312-1076.2025.1.105.08>

A dog immobilized with a chain is one of the central metaphors of slavery in Panas Myrnyi's texts, as it highlights the parallels between a Ukrainian peasant, as a yoked person, and a disenfranchised animal. Such a zoological comparison is consistent with the dehumanization of slaves in other cultures: for instance, abolitionist Frederick Douglass compares American slaves to horses in his autobiography. The reason for this is that black people were not entitled to personal histories and subjectivity, just like tame animals (sometimes thoroughbred horses had even more freedom than their black grooms). By equating the oppressed person with a dog, Panas Myrnyi continues a long tradition. The paper dwells upon the various plots of interchangeability of dogs and enslaved peasants ("kripaky") that could have influenced the works of the writer. It was also found that the problem of subduing the "weak" with a chain is complex and represented both at the level of the state system and in private relationships between sexual partners or parents and children. Special attention is given to the objects of shackling which may vary: free villagers who have fallen into serfdom ("Do Oxen Low When Mangers are Full?"), victims of psychological and sexual violence ("Poviiia" ("The Loose Woman")), and children who cannot separate from their abusive parents ("Lymerivna" and "Hnybida"). Thus, the article reveals the total intolerance to any kind of cruelty in Panas Myrnyi's fiction.

Keywords: *Panas Myrnyi, thematic criticism, slavery, chains, dog.*

Вступ

Проза Панаса Мирного втілює одну з найпослідовніших в українській літературі спроб філософського осмислення феномену кріпацтва та його наслідків. Творчість письменника досліджували такі видатні вчені, як М. Пивоваров (1952, 1965), М. Сиваченко

(1957, 1967), В. Черкаський (1973, 1989), Л. Ушкалов (2012) та інші, – і тема впливу поневолення на світогляд персонажів Панаса Мирного відіграє важливу роль у відповідних наукових працях. Нині ж актуальність дослідження проблеми кріпацтва полягає у її частковій суголосності (пост)колоніальній критиці та популярним студіям рабства у США та інших країнах, що мають схожий досвід сегрегації людей на уярмлених і тих, хто панує/володіє. У текстах Панаса Мирного інструментом поневолення часто є ланцюги – повторюваність цього образу заохочує звернути увагу на символічну тотожність раба та знерухомленої залізом тварини (так, собачий цеп уподібнюється кріпацьким кайданам). Розгляд цієї нав'язливої ідеї і є метою статті.

Методи дослідження

Для подібного завдання доречним є застосування одного з методологічних відгалужень французької Нової критики – тематичної критики Жана-Поля Вебера. Тож саме цей метод і було обрано як основний.

Результати і дискусії

У межах тематичної критики Ж.-П. Вебер досліджував творчість авторів, виокремлюючи в їхніх текстах певну нав'язливу ідею, пов'язану з враженнями, які письменники пережили в дитинстві. Таким чином відправною точкою пошуків стають ранні спогади зі щоденників чи інших біографічних документів. Якщо ж такі джерела не вдається знайти, дослідник пропонує вдатися до інверсованого аналізу й рухатися від художніх текстів до реконструкції письменницьких споминів (Weber, 1969: 168). Наприклад, саме ретроспективний тематичний аналіз Ж.-П. Вебер застосовує й до земляка Панаса Мирного – Миколи Гоголя, у творчості якого виявляє особливий бітематизм: протиставлення бані-цибулини російської

церкви та романо-готичного порталу (Weber, 1969: 169). За цими максимально речевими образами простирається «ідейний горизонт» письменника, де золота верхівка православного собору є втіленням Сходу і «руськості», а портал – католицизму й Заходу (Weber, 1969: 170). Окрім цього, дослідник закликає вдатися до своєрідної фізіогноміки й упізнати в будівельних конструкціях риси обличчя: якщо католицький храм являє М. Гоголю лик Антихриста, то цибулеподібна баня є носом асесора Ковальова з однойменної петербурзької повісті. Звісно, Ж.-П. Вебер потрапляє у власну методологічну пастку, адже, не до кінця розрізняючи Росію й Малоросію (Україну), не дає переконливих пояснень, звідки маленький Микола Гоголь міг на українській Полтавщині набратися яскравих спогадів про типово російське склепіння або поширені в центральних і північних регіонах Росії плескаті носи (Weber, 1969: 172). Та в контексті тематичного аналізу текстів Панаса Мирного цю проблему можна відкласти: нас цікавить не політична географія, а репрезентація символічного простору, не середнє статистичне етноантропології, а тіло окремого індивідуума.

Залишившись без носа, який у поцяцькованому золотом мундирі ревно молиться у вестернізованому Казанському соборі (Ж.-П. Вебер вважає цю злуку нособані з храмом виявом Гоголевої туги за православною традицією, зокрема питомою архітектурою, що відходить у небуття), асесор Ковальов стає схожим на сифілітично безносих жебрачок, які, до очей прикривши свої лица, довкрузь обсядають собор (Weber, 1969: 178). Схожим чином мотив руйнування варіюється й у творчості Панаса Мирного: це ветхий або спалюжений будинок і поганьблена чи обманута жінка – найчастіше повія, тобто та, що не знайшла свого місця й віється, втілюючи, словами

Леоніда Ушкалова, «екзистенційну неприкаяність» (Ушкалов, 2012: 78). Моторошних покинутих осель у письменника-реаліста подибуємо на правду багато²: від сільських хат-пусток із «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» до поіржавленого та спліснявілого палацу Ратієвщина, що, «мов каліка-старець», лопоче бур'янами в повісті «Як ведеться, так і живеться» (Мирний, 1968: 143). Симптоматично, що типової для готичних текстів страхітливості додають ще й привиди, які зазвичай хазяйнують у таких місцях, не знайшовши спочинку у «дубовій хаті» (своєму справдешньому домі) й ставши потойбічними «повіями». Наприклад, покійному князю Ратієву із уже згаданого тексту селяни залюбки встромили б у груди осикового кілка, адже в їхніх спогадах він зазнав міфологізації не меншої, ніж трансильванський граф Дракула: князь знався-бо з чортами, які на Великдень привозили золото й срібло, наказував варити ненависних йому дітей з кашею й годувати цим варивом собак, а дорослих підданих закопував на подвір'ї живцем – так, що тепер неупокоєні душі-месники шукають його могили (Мирний, 1968: 153-154). Схожим чином селяни постфактум перетворять на байку й історію Василя Гnidки (прототипу Чіпки Варениченка з «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»), який буцімто ще в дитинстві заживо білував ягнят і пік рідну матір на сковорідці (Мирний, 1969: 26). Натомість у тексті «Лихо давнє й сьогочаснє» з осамотілої хати панського кума Федора, що там же й повисився, щоночі виходить якась «біла тінь», щоб покружляти й повити під вікнами барині (Мирний, 1968: 283).

² Висловлюю щире подяку Оксані Володимирівні Пашко за допомогу в написанні статті, зокрема за це спостереження про повторюваність образу зруйнованого дому в текстах Панаса Мирного, яке я вперше почула саме від неї.

Таким чином бачимо мотив занепаду дому, пов'язаний з есхатологічними уявленнями та ідеєю падіння світового храму. У романі «Повія» дві смерті – дому й жінки, що цей дім втратила, – синхронізуються. Безноса Христя спостерігає за тим, як сакральний простір хати перекинувся на шинок – спрофанізоване місце торгу оковитою, що суголосно торгівлі тілом – як у сенсі проституції, так і у значенні колишнього кріпацтва. За Ж.-П. Вебером, Гоголеві безносі жінки – це сумні фасади будівель, які втратили свою одухотворену сенсовість: так окреслюється контраст між Сходом як одкровенням і безплідністю Заходу (Weber, 1969: 179). Натомість у текстах Панаса Мирного запах або неможливість його відчути відсилає до протиставлення захищеності та неприкаяності. Глум над хатою, що змінила лілейну чистоту на п'яний шарварок і найчорнішу цвіль, напшовхує на метафізичну інтерпретацію відсутності носа в Христі Притиківни. За Діонісієм Ареопагітом, Бог наділив янголів нюхом, щоб вони за запахом могли відрізнати добро від зла (Кісельова, 2016: 34). Тож дезорієнтований янгол, що віється світом, – це фактично янгол без органу чуття. Через це він і не може знайти безпечного сховку.

Натомість нежилі чи недоглянуті будинки точать сморід, страждаючи на гангрену через «ампутацію» господарів: наприклад, хата Мотрі Вареник після втечі її чоловіка й народження сина, схожого на чортеня, дослівно «пусткою аж воняє!» (Мирний, 1969: 51). На запах розкладання й сіркової гіперсекреції чортівні приходять кублитися вправні нюхачі – собаки (Мирний, 1969: 51), що в християнській культурі є нечистими тваринами (Ryken, Wilhoit, & Longman, 1998: 752-753). Власне, саме із собаками пов'язана ще одна реалізація теми П. Мирного – ланцюг, або цеп. Унерухомлення на ланцюзі не можна

розцінювати протиставленням повійності, це радше її продовження – символ безосельної застиглості, в якій персонажі, почувавшись так само неприкаяно, не те що не мають домівки, а навіть не можуть її шукати.

У текстах Панаса Мирного паралізованість безправних, зокрема їхня іммобілізація за допомогою пут, – це справа рук тих, хто володіє більшою силою (як фізичною, так і соціальною, фінансовою). Об'єкти заковування можуть різнитися: це й традиційні «віковічні ланцюги» панщини, «на котрих ще за дідів-прадідів прикували до панів колись вільні хутори, села» (Мирний, 1969: 316), і упосліджені селяни, яких кидають у «холодну» за найменший переступ, і жертва сексуального й психологічного насилля Мар'я з «Повії», яку «прикували коло сажу на цеп, як ту собаку» (Мирний, 1969: 205), а також діти, що не можуть сепаруватися від батьків. Говорячи про знущання над дітьми, можна згадати як мінімум двох владних батьків. У «Лимерівні» Лимериха лише погрожує доньці, яка хоче втекти від шлюбу з нелюбом: «Ні, брешеш – не втечеш... Я тебе на цеп візьму!» (Мирний, 1970: 38). А от в оповіданні «Гнибіда» невеличкого Івася вже буквально саджають на прив'язь – і він, щоб досолити жорстокому батькові, починає наслідувати поведінку собаки, якому його хотіли уподібнити: протяжно й гучно виє, заважаючи кривднику спати й лічити гроші (Мирний, 1970: 736-737).

Прикметно, що таке переймання ролі звіра, з яким господарі асоціюють поневолених, було одним із методів пасивного спротиву: ще в ХХ столітті на тій же Полтавщині (записано в с. Іскрівці) побутував апокрифічний сюжет про те, як Тарас Шевченко повчав селян, що скаржилися на годівлю поганим вівсяним хлібом, почати й на правду поводитися як коні – брикатися й іржати (Назаренко, 2017:

130-131). Таким чином утверджується принцип, що ставлення як до тварини визначає відповідну тваринну поведінку. Що ж до долі Івася з «Гнибиди», то нав'язливий образ ланцюгів типовий для колонізованої нації, як і його міграція в стосунки між членами сім'ї. Імовірно, на таке художнє зображення родинних взаємин могли вплинути дитячі враження Панаса Мирного про спілкування з власним батьком: діти боялися Якова Рудченка, натомість він найбільше цінував в родичах «покірливість» (Черкаський, 1973: 16-17).

Окрім інструментальної функції обмеження рухів, ланцюги свідчать про засадничу тваринність поневоленого. Літературознавець Джошуа Беннет звертає увагу на те, що чорношкірий письменник Фредерік Дуглас, який народився в рабстві, у першому ж абзаці автобіографії «Розповідь про життя Фредеріка Дугласа» (1845) пише: «Я не маю жодного уявлення про свій вік, бо ніколи не бачив оригінального запису, де було б вказано це. Більшість рабів знала про свій вік стільки ж, скільки про свій знають коні» (Bennet, 2020: 1). У цьому контексті поневолені люди (тобто «антилюди») й тварини зведені до «невільників-близнюків», зокрема й тому що обидві групи не мають права на суб'єктність та особисті історії (Bennet, 2020: 2). Так, москаль Сидір із «Хіба ревуть воли, як ясла повні?», називаючи засватану Галю «кобылицей» (Мирний, 1969: 281), навідріз відмовляється дослухатися до її думки й визначає єдиною важливою жіночою рисою – слухняність (Мирний, 1969: 293), так би мовити, об'їждженість тварини, що тримає в роті вуздечку, а не крамолу проти чоловіка-власника. Водночас у рабовласницькій системі коні, а особливо породисті скакуни, часто володіли більшою свободою, ніж раби-конюхи, що вичесували їхні гриви й прибирали гній (у випадку Панаса Мирного замість коней

можна згадати панських мисливських псів, яких узимку роздавали по кріпацьких хатах для відгодівлі).

Прикметно, що порівняння закріпаченої людини із поневоленням псом, яке яскраво оприявнюється у творчості Панаса Мирного, насправді є логічним продовженням довгої традиції. Наприклад, про вимінювання рабів на собак ідеться ще у промові генерального осавула часів Хмельниччини Богуна, яку наводить автор «Історії Русів»: крізь призму таких антигуманних обмінів Богун висвітлює звичаї й закони московського народу, застерігаючи від російської протекції («Історія русів», 2003: 167). Актуалізується тема собак тут і в контексті вигодовування панських цуценят молоком жінок-невільниць – на такі приниження прирікав свій сераль генерал Карл Бірон («Історія русів», 2003: 301). Натомість одна з російських діячок вже пореволюційних жінвідділів згадувала, що за часів царату положові будинки охочіше фондували не для «простих» селянок, а для мисливських собак, як-от у маєтку Ніколая Ніколаєвіча Романова – «дядька останнього царя» (Кокорева, 1975: 221). Окрім цього, «особачення» можна простежити й на рівні сімейних переказів: так, історія роду письменника й політика Володимира Винниченка пов'язана з тим, що поміщик з Єлисаветградського повіту Херсонської губернії Шишковський за часів кріпаччини виміняв в іншого полтавського поміщика три родини селян на кількох мисливських псів (Панченко, 2004: 8). У випадку Полтавщини, з якої походив Панас Мирний, можна згадати, що у квітні 1938 року в селі Великі Сорочинці Миргородського району була записана альтернативна біографія Тараса Шевченка, відповідно до якої пан Календра віддав Тараса до шкільної науки в Полтаву. Там учень, вивчившись грамоти, почав «реп'яжить» на панів і не припиняв цього робити навіть тоді, як Календра забрав його

назад, – як наслідок, його з батьком було виміняно «на собаку, аж геть за Київ» (Назаренко, 2017: 47-48). До того ж не міг не знати Панас Мирний і про те, що на межі XIX й XX століть діялося в Диканьці: дружина спадкоємця Кочубеїв, Олена Костянтинівна Кочубей, так кохалася в собаках, що в її улюблениці Лулу, окрім гардеробу, були також власні цирульник і служниця. А коли тварини не стало, Кочубеїха звеліла поховати її на спеціально насипаному острові посеред ставка. Це страшенно не подобалося диканським селянам, яким ніколи б не пощастило наздогнати породистого пса за рівнем життя (Галімов & Шаріпов, 2024: 102). Про інтерес Мирного до роду Кочубеїв свідчить хоча б те, що про одного з його представників – Віктора Павловича Кочубея – він написав у «Карлі Карловичі»: як зазначає дослідник Микола Сиваченко, саме цього поміщика виведено в тексті під «псевдонімом» – пан Кочуб (Сиваченко, 1957: 21).

Важливо також зазначити, що ототожнення невільників із собаками (як на рівні метафори, так і в конкретних історичних фактах) релевантне для кількох поколінь селян – як кріпацької, так і пост-кріпацької доби. За спостереженнями історикині Тетяни Портнової, українська інтелігенція, не виявивши разючих змін у житті села після реформи 1861 року, пояснювала це не так психологічною неготовністю колишніх кріпаків до набутої свободи, як продовженням фінансового визискування, тобто неослабленими ланцюгами економічної експлуатації (Портнова, 2016: 163). Таким чином було сформульовано поняття «“нової гіршої неволи”, коли, звільнившись із тенет особистої несвободи, селянство потрапило у тенета ще безжальнішої залежності – економічної» (Портнова, 2016: 168).

Така несправедливість щодо упосліджених (рабів чи тих, хто живе в рабстві за інерцією) здатна спровокувати насилля у відповідь. Однак Фредерік Дуглас принципово виступав проти озлоблення, коли «господар звинувачував наглядача, наглядач – раба, а раб – коней, волів і мулів», – аболіціоніст обстоював нову етику міжвидової емпатії, закликаючи, як пише Джошуа Беннет, до «світу без кліток і ланцюгів» (Bennet, 2020: с. 3). Таким чином нова візія людської особистості закорінювалася не в прагненні володіння, а в «бажанні визнання й турботи» (Bennet, 2020: с. 5). Імовірно, з подібного внутрішнього відруху виростає й філософія Панаса Мирного – заступника слабких та упосліджених «видів»: від повії до найменшого й найхворобливішого учня в шкільному класі. Адже навіть сама алегорія Волі в мирнівському оповіданні «Сон» змальована як зневолена дівчина в ланцюгах і кайданах – готична *damsel in distress*, що внаслідок ув'язнення перетворилася на «чорне страховище» (Мирний, 1968: 343), а тепер просить про остаточне звільнення й відплату за образу. А отже, немає сенсу проклинати свободу, якщо вона на рівних із рабами похована в льосі і може постати з рубленої хати-домовини «живим мерцем» лише за умови, що її захищатимуть інші ув'язнені. Основна моральна дилема визволення криється в тому, що здійснення ножа або ж палійського віхтя в оборону нужденних часто відбувається «по-хижацьки» (Мирний, 1968: 344), тобто картину світу знову будовано в категоріях опозиції хижак–жертва. Натомість у творчості Панаса Мирного утопічним взірцем є штучно не форсований поступ уперед. Так, інтелігенти нового типу в текстах «Лихі люди» (Жук) й «Пригода з Кобзарем» (Ліда), прагнучи змін, залишають за старшим поколінням право дожити так, як вони самі

вважають це за потрібне, замість того, щоб змусити паній-матерів взяти рогац і ніж для чищення риби.

У той же час Панас Мирний мав достатньо скепсису, щоб тверезо оцінювати непробивність та закостенілість наявного державного апарату, де, як у «Лихих людях», вчитель за найменшу провину кричить учневі «накарачки, скотино!» (Мирний, 1968: 84), а жандарми в «літературній дискусії» мають залізний аргумент – кайданки. Головний герой цієї повісті із апостольським іменем Петро і мрією змінити становище упослідженого народу на краще не активним бунтом, а просвітницьким письмом мав би стати Петром Веригою – святим, з тіла якого під дією молитовного слова опадають ланцюги і якому моляться ті, хто сам потрапив до неволі або ж має близьких, яких спіткало це горе. Та інтелігент не витримує випробування й божеволіє, виправдовуючи своє прізвище – Телепень. Натомість його побратим-правдоборець Жук, що попри загальну демократичність все ж виробив максимум «не можна просьбою – бери силою!» (Мирний, 1968: 114), лишається хоч і за ґратами, але принаймні при здоровому глузді.

Таким чином Панас Мирний намагається знайти баланс, обираючи поміж в'ялим інтелігентом-«телепнем» та іншою крайністю у своєму художньому світі – маніакальним агресором, найяскравішим представником якого є Гнидка-(Чіпка). Симптоматично, що в «Подоріжжі од Полтави до Гадячого» письменник завдяки художньому паралелізму фактично порівнює його з чорто-псом (Мирний, 1969: 31). У свідомості селян Василь Гнидка постає «карою божою» – міфічним звіром, подібним до собаки, але на кінських копитах. Та навіть у цій монструозності є дециця схвалення: прототип Чіпки лихий, але свій – такий, що за 20-30 літ його можна буде

канонізувати в народні месники (Мирний, 1969: 27). Прикметно, що такі біологічні характеристики підкреслюють подібність Чіпки до песиголовця з народу кінокефалів або й зовсім – до собакоголового святого Христофора, ім'я якого у святцях ділить із Никифором один день – 2 травня (19 квітня). Тобто, за логікою міфу, Нечипір таки міг стати Христофором – тим, хто виборє правду й розумно розіб'є собачі ланцюги, якими скуто безправних селян. Та натомість персонаж перебрав міру, вдався до божевільного насилля й не зміг здійснити благу місію, лиш погіршивши життя «особачених» людей. Тож у контексті вибору поміж агресивним та дипломатичним спротивом знаковим є спостереження Леоніда Ушкалова про «золоту середину», якої в усьому намагався триматися Панас Мирний – напів письменник колонізованої нації, напів імперський чиновник (Ушкалов, 2012: 10-11). У світі, де «тихше їдь, дальше будеш» йому важила сама можливість бунту як «прояву людської екзистенції» (Ушкалов, 2012: 10-11), але бунту помірною й поміркованого.

Висновки

Отже, застосування методу «тематичної критики» до творчості Панаса Мирного доводить, наскільки важливою для нього є тема «повійності», що реалізується в подекуди амбівалентних виявах, як-от у зображенні розвалених хат (порожніх або населених нечистою силою) чи псів, посаджених на ланцюг. Останні ж буквально стають зооморфним втіленням кріпаків або людей, що, визволившись із рабства, перебувають у світі, який за інерцією все ще продовжує репресувати й символічно знерухомлювати.

Література

Історія Русів. (2003). (І. Драч, перекл.). Київ: Веселка.

Галімов, А., & Шаріпов, Р. (2024). Українські палаци. Відновлення історії. Золота доба. Київ: Фабула.

Кісельова, Л. (2016). Поетика й ідеологія міфу Василя Герасим'юка. Київ: НаУКМА.

Кокорева, Н. (1975). Охрана материнства. В *Без них мы не победили бы. Воспоминания женщин-участниц Октябрьской революции, гражданской войны и социалистического строительства* (М. Левкович, А. Нухрат, О. Петровская, сост.) (с. 220-227). Москва: Политиздат.

Мирний, П. (1969). Зібрання творів у семи томах (М. Гончарук, упоряд.; М. Бернштейн, ред.) (Т. 2). Київ: Наукова думка.

Мирний, П. (1968). Зібрання творів у семи томах (М. Мандрика, К. Секарева, упоряд.; Є. Кирилюк, ред.) (Т. 1). Київ: Наукова думка.

Мирний, П. (1969). Зібрання творів у семи томах (Н. Вишневська, упоряд.; М. Сиваченко, ред.) (Т. 3). Київ : Наукова думка.

Мирний, П. (1970). Зібрання творів у семи томах (С. Зубков, В. Мазний, упоряд; Н. Калениченко, ред.) (Т. 6). Київ: Наукова думка.

Назаренко, М. (2017). Поховання на могилі (Шевченкова біографія у фольклорі та фейкlorі). Київ: Критика.

Панченко, В. (2004). Володимир Винниченко: парадокси долі і творчості. Книга розвідок та мандрівок. Київ: Твім інтер.

Пивоваров, М. (1965). Панас Мирний (Життєвий і творчий шлях). Київ: Дніпро.

Пивоваров, М. (1952). Панас Мирний. Життя і творчість. Київ: Державне видавництво художньої літератури.

Портнова, Т. (2016). Любити і навчати: селянство в уявленнях української інтелігенції другої половини XIX століття. Дніпропетровськ: Ліра.

Сиваченко, М. (1957). Історія створення роману «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»: з творчої лабораторії П. Мирного та І. Білика. Київ: Державне видавництво художньої літератури.

Сиваченко, М. (1967). Корифей української прози: нарис творчості П. Мирного. Київ: Наукова думка.

Ушкалов, Л. (2012). Реалізм – це есхатологія: Панас Мирний. Харків: Майдан.

Черкаський, В. (1973). Панас Мирний. Біографія. Київ: Наукова думка.

Черкаський, В. (1989). Художній світ Панаса Мирного. Київ: Дніпро.

Bennet, J. (2020). *Being Property Once Myself. Blackness and the End of Man*. Harvard University Press, Belknap Press.

Ryken, L., Wilhoit, J. C., & Longman III, T. (1998). *The Dictionary of Biblical Imagery*. InterVarsity Press.

Weber, J.-P. (1969). *Gogol, or The Transpositions of the Nose. The Psychology of Art* (translated by Julius A. Elias) (167-183). New York: Delacorte Press.

References

Bennet, J. (2020). *Being Property Once Myself. Blackness and the End of Man*. Harvard University Press, Belknap Press.

Cherkaskyi, V. (1973). *Panas Myrnyi. Biohrafiiia [Panas Myrnyi. Biography]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

Cherkaskyi, V. (1989). *Khudozhnii svit Panasa Myrnoho* [The Artistic World of Panas Myrnyi]. Kyiv: Dnipro [in Ukrainian].

Halimov, A., & Sharipov, R. (2024). *Ukrainski palatsy. Vidnovlennia istorii. Zolota doba* [Ukrainian Palaces. Restoration of History. The Golden Age]. Kyiv: Fabula [in Ukrainian].

Istoriia Rusiv [The History of Rusy]. (2003). (I. Drach, perekl.). Kyiv: Veselka, 2003 [in Ukrainian].

Kiselova, L. (2016). *Poetyka y ideolohiia mifu Vasylia Herasymiuka* [Poetics and Ideology of Vasyl Herasymiuk's Myth]. Kyiv: NaUKMA [in Ukrainian].

Kokoreva, N. (1975). *Okhrana materinstva. V Bez nikh mi ne pobedili bi. Vospominaniya zhenshchin-uchastnits Oktyabrskoi revolyutsii, grazhdanskoi voyni i sotsialisticheskogo stroitelstva* (M. Levkovich, A. Nukhrat, O. Petrovskaya, sost.) (s. 220-227) [Motherhood Protection. In *Without them, we would not have won. Memories of women participants of the October Revolution, Civil War and Socialist Construction*]. Moskva: Politizdat [in Russian].

Nazarenko, M. (2017). *Pokhovannia na mohyli* (Shevchenkova biohrafiiia u folklori ta feiklori) [Burial on the grave (Shevchenko's biography in folklore and folklore)]. Kyiv: Krytyka [in Ukrainian].

Panchenko, V. (2004). *Volodymyr Vynnychenko: paradoksy doli i tvorchosti. Knyha rozvidok ta mandrivok* [Volodymyr Vynnychenko: Paradoxes of Fate and Creativity. A Book of Research and Travels]. Kyiv: Tvim inter [in Ukrainian].

Portnova, T. (2016). *Liubyty i navchaty: selianstvo v uiavlenniakh ukrainskoi intelihentsii druhoi polovyny XIX stolittia* [To Love and Teach: The Peasantry in the Perceptions of the Ukrainian Intellectuals of the Second Half of the Nineteenth Century]. Dnipropetrovsk : Lira [in Ukrainian].

Pyvovarov, M. (1965). Panas Myrnyi (Zhyttievyyi i tvorchyi shliakh) [Panas Myrnyi (Life and Writing)]. Kyiv: Dnipro [in Ukrainian].

Pyvovarov, M. (1952). Panas Myrnyi. Zhyttia i tvorchist [Panas Myrnyi. Life and Work]. Kyiv: Derzhavne vydavnytstvo khudozhnoi literatury [in Ukrainian].

Ryken, L., Wilhoit, J. C., & Longman III, T. (1998). The Dictionary of Biblical Imagery. InterVarsity Press.

Syvachenko, M. (1957). Istoriia stvorennia romanu «Khiba revut voly, yak yasla povni?»: z tvorchoi laboratorii P. Myrnoho ta I. Bilyka [The Story of the Creation of the Novel “Do Oxen Low When Mangers are Full?”: From the Creative Laboratory of P. Myrnyi and I. Bilyk]. Kyiv: Derzhvydav khudozh. lit [in Ukrainian].

Syvachenko, M. (1967). Koryfei ukrainskoi prozy: narys tvorchosti P. Myrnoho [The Coryphaeus of Ukrainian Prose: An Essay on the Works of P. Myrnyi]. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

Ushkalov, L. (2012). Realizm – tse eskhatolohiia: Panas Myrnyi [Realism is eschatology: Panas Myrnyi]. Kharkiv: Maidan [in Ukrainian].

Weber, J.-P. (1969). Gogol, or The Transpositions of the Nose. The Psychology of Art (translated by Julius A. Elias) (167-183). New York: Delacorte Press.

*Рукопис статті отримано 27 грудня 2024 року
Рукопис затверджено до публікації 09 січня 2024 року*

Інформація про автора

Сергєєва Валерія Ігорівна, здобувачка освітнього ступеня магістра спеціальності 035–Філологія Національного університету «Києво-Могилянська академія».

E-mail: valerysergeeva2002@gmail.com

Serhieieva Valeriia Igorivna, student of the master's program "Philology. Theory, History of Literature and Comparative Studies" at the National University of Kyiv-Mohyla Academy.

E-mail: valerysergeeva2002@gmail.com